

IZ DNEVNIKA VSEMIRSKEGA SKITALCA.

Miran Jarc.

Evropa 1922.

Kam, kam naj izbežim pred grozno tišino, ki preži iz vseh stvari. živali in ljudi kot sfinga na izgubljenega sina.

Človek se človeka boji. Drug drugemu se umikajo, trdo se zapirajo v svoje hiše, kot da jih zalezujejo nočni tatovi.

Povsod so me sprejeli s plaho besedo, kot sproščeni so živeli, kadar sem se poslovil od njih. Mislil sem, da sem samo jaz, ki jih vznemirjam. Zdaj pa, ko sem prehodil vasi in mesta, dežele in države, vem, da je vsakdo tat in gospodar obenem.

In spomnil sem se svojega davnega prijatelja, ki živi visoko v gorah, in podal sem se k njemu. Tu ne brne brzojavne žice, niti drdranja vlaka v daljavi ne čuješ, samo redka drevesa širne v pooblačeno nebo kot znanilci vesoljnega neurja.

Kajti tudi tu sem se sklanjal pod svinčeno težo temnega ovzdušja, in že sem hotel po ure in ure dolgem romanju okreniti svoj korak, toda ne daleč pred sabo sem že ugledal samotni gradič svojega prijatelja Roka, ki ga je od hipa do hipa osvetlila vznemirjajoča bliskavica.

Kako sem se bil — po desetih letih — pri vstopu v zgornjo sobo začudil, ko sem videl pri Roku zbrane svoje davne znance in tovariše, ki so prav tako kot jaz prepoštovali nešteto dežel in ki smo se v življenju docela oddaljili in se porazgubili vsak v svojo smer.

Obstrmel pa sem, ko sem opazil na obrazih vseh gostov potrto in molčečnost, ki se je najmučnejše izražala v steklenem pogledu gostitelja Roka in njegove žene. Še bolj pa sem se začudil, ko sem zvedel, da so vsi ti gosti pribežniki kot jaz, ki so se na severu in jugu, na vzhodu in zahodu ob uri najstrašnejšega molčanja spomnili svojega nekdanjega podpornika, gospoda Roka, moža miru in mere. Toda nocoj je bil tudi on sam plah kot vsi. Te naraščajoče groze, ki se je v vedno ožjih kolobarjih, lijoča od obzorja človeštva, vila okrog tega samotnega poslopja, niso mogli vsrkati vase niti valovi vztočnih dišav, ki so pluli od črne mizice lepe gospe Marije, niti jih niso mogli razsekati ostri trozvoki klavirja, pri katerem je sedel bled glasbenik. Človeška beseda se je odbila od misli kot od skale prepada in je votlo odmevajoča nihala boječe kot nitka, dokler je ni prerezal nebeški meč, ki je strahotno zablisnil čez grobno molčanje nočnega vsemira.

Gosti so se polagoma odpravili v drugo sobo k šahu. Gospa Marija me je zadnjega ustavila in s svojo belo roko pokazala na kipe in sohe in slike po omarah, mizah in stenah. Videl sem Afrodito, Artemido, Ateno, Apolona, tihožitja in zatišja pokrajinarjev 19. stoletja. In spet je gospa pokazala na pozabljene rože v vazah na klavirju in mizicah za knjige ter pristavila:

»Glejte, tako tiho in lepo je bilo najino življenje, kar sva se z možem priselila semkaj v gore. Toda odkar...«

Vztrepetala je.

»Odkar... je kupil ono...«

Zdrznila se je kot mesečnik ob nenadnem kriku. »... odkar je kupil ono — želvo!«

Na klavirju je dremala čudna oklopnjača, ki je prej nisem bil niti opazil.

»Vse noči me je pred njo strah,« je gospa nadaljevala, »in radi nje sva se odtujila drug drugemu. On je kakor zblaznel. To ostudno žival celo obožuje, meneč najti v njej skrivno prispodobo za strašno brezbržnost usode. In tako se je zgodilo, da so oni (menila je goste v sosednji sobi) okanjeni za mir, ki so ga mislili doživeti pri naju. Zaradi tega — pomislite! — Vrzite jo skozi okno! — Ne, ne — potem, potem bo šele...«

Želva se je predramila. Počasi tipaje s svojimi kremplji se je nerodno pomikala po mahagonijevi deski. Iz oklepa je iztegovala kačjo glavo, ki se ji je ustnica ožila v pokrnel ptičji kljun, luskine na koži so spominjale na ribo, v očeh pa je mirovala brezmejna otopelost ali otopelost brezmejnosti, brezčasnost in brezbržnost ničesa.

Medtem so k nama prišli še ostali.

Zunaj pa je bliskalo in grmelo.

Gospod Rok je — kakor v imenu nas vseh — zamolklo spregovoril:

»Glejte — to je vzrok naše in naših bližnjih in daljnih bratov groze — to...«

Očividno je menil želvo, oziroma podobo želve.

V tem hipu pa je orjaški grom pretresel vse zidovje, da smo onemeli kot omamljeni in vsi še zroči na klavir in spominjajoči se Rokovih besed »to je vzrok — groze« smo videli, kako je iz temačnega kota padel na oklopnjačo star — križ!

»To je vzrok groze,« sem si šepetal in strmел v križ, ki je vso žival pokrtil.

Križ! križ! smo si v duhu ponavljali in se zavedli prav vsi strašne veličine tega hipa.

In podali smo si roke, kot da stojimo na usodnem razpotju...